

УДК 811.163.42'373.7:

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ-НЕЕКСПРЕСИВИ НА СТОРІНКАХ ХОРВАТСЬКИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАнь

Наталія ХОРОЗ

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000
Кафедра слов'янської філології
e-mail: nataliekhoroza@gmail.com*

У статті розкриваються особливості вживання традиційно стилістично нейтральних фразеологізмів термінологічного характеру, фразеологізмів-кліше, номенклатурних назв, цитат у заголовках статей сучасних хорватських періодичних видань. Розглядаються способи авторського оказіонального надання цим фразеологізмам конотативного забарвлення, а також функції та інтенції публіцистичних заголовків, в яких вжито такі типи фразеологізмів.

Ключові слова: фразеологізм, трансформація, стилістично-прагматичний ефект.

У час великих інформаційних воєн та боротьби ідеологій завдання періодики не просто донести ту чи іншу інформацію до аудиторії, а зробити її максимально переконливою. Щоб досягти цього, необхідно передусім залучити читача до прочитання цієї інформації, привернути до нього увагу, відповідним чином оформивши пропонуваний матеріал. Одним із найважливіших акцентуаційних персвазивних елементів, що служать для зацікавлення потенційної аудиторії, зазвичай, є нетривіальний заголовок. Що оригінальніше сформульована назва статті, то більша аудиторія на неї відреагує, а відповідно, прочитає статтю. Слушно, на нашу думку, зауважив дослідник публіцистичних заголовків В.М.Михайленко, що «часто лише завдяки одному інтригуючому або сенсаційному заголовку люди купують газету чи журнал»¹.

Публіцисти мають у своєму розпорядженні потужний мовний сугестивний арсенал, використання якого у назвах статей сприяє створенню значного стилістично-прагматичного ефекту. Як потужний впливовий засіб до цього арсеналу входять фразеологічні одиниці (ФО) кожної мови, більшість із яких іманентно наділена конотаціями.

Уживання фразеологізмів у мові публіцистики, їх вибір визначається характером повідомлення, індивідуальною перцепцією, ставленням суб'єкта мовлення до інформації, а також аудиторією, до якої він звертається. ФО виражають ставлення автора до ідей, подій, фактів, людей, оскільки несуть у собі певну оцінку, виконують складні стилістичні та прагматичні функції і часто набувають таких смислових відтінків, які виходять далеко за межі їх звичного значення.

У процесі вживання ФО в мовленні їх стилістичний і прагматичний потенціал може значно збільшуватися внаслідок трансформацій. Вивчаючи оцінний елемент фразеологічного значення ФО в текстах, Н.Шорабаєва констатує реалізацію в них узуальних і оказіональних оцінних парадигматичних сем, відзначаючи, що «яскравішим проявом

¹ Михайленко В.М. Заголовковий комплекс як базовий елемент журналістського тексту // Наукові записки Інституту журналістики. Т.50. Київ, 2013. С.239.

прагматичного ефекту фразеологічного значення є актуалізація потенційних оцінних сем за допомогою різних okazіональних перетворень”².

Питання використання фразеологізмів у назвах текстів, опублікованих у періодичних виданнях, вивчали українські науковці, зокрема Х.Дацишин, О.Кулініч, Л.Солодка, О.Калякіна та ін. Усі вони відзначають явище навмисних перетворень фразеологізмів, внаслідок чого експресивність заголовків, в яких вони використані, значно посилюється. Так, О.Кулініч стверджує, що трансформація фразеологізмів “осучаснює їх, робить оригінальними, вдалими в конкретній суспільно-політичній ситуації. Тому змінені фразеологізми обов'язково привернуть увагу читача своєю емоційністю й експресивністю”³. Такої думки дотримується О.Калякіна: “Журналіст, дбаючи про стилістичну маркованість заголовка, використовує, зокрема, фразеологічні одиниці та їх структурно-семантичні трансформації як одне з найпродуктивніших джерел експресії в публіцистичному тексті”⁴.

Традиційно науковці виділяють три головні функції, які повинен виконувати публіцистичний заголовок – номінативну, інформативну (комунікативну) та прагматичну. У тих же заголовках, до яких залучено фразеологізми, згадані функції корелюють між собою по-різному. Тобто, трансформовані ФО можуть бути як інформемами, так і прагмемами, виконуючи особливе призначення в публіцистичному мовленні – передавати інтелектуальний, раціональний зміст (здійснюючи інформування) й, називаючи інформацію, оцінювати її (посилюючи цим стилістичне і прагматичне наповнення контексту, куди поміщено видозмінену ФО, і впливаючи на свідомість об'єкта мовлення), ці функції виконують неоднаковою мірою.

Як свідчить аналіз публіцистичних заголовків, не лише фразеологізми ідіоматичного характеру можуть бути водночас інформемами й прагмемами – значно більшої експресії автор досягає, використовуючи у назві свого матеріалу традиційно стилістично нейтральні усталені звороти, наприклад, надслівні терміни, кліше, номенклатурні назви, назви творів тощо, які вважаємо об'єктами фразеології⁵. Наші спостереження показали, що непритаманне конотативне значення фразеологізмів у звичному для них контексті та узуальній формі виникає, якщо їх помістити у невластивий контекст або видозмінити їх нормативну форму. На нашу думку, цьому питанню присвячувалося недостатньо уваги. Саме тому об'єктом цієї статті обрано традиційно немарковані усталені сполуки слів – терміни, кліше, номенклатурні назви, цитати з творів, яким надано

² Шорабаева Н.К. Прагматический эффект фразеологического значения // Сб. науч. тр. МГПИИЯ им. М.Тореза. Проблемы прагмалингвистики. Москва, 1983. № 213. С.172.

³ Кулініч О. Засоби увиразнення заголовків у сучасних друкованих ЗМІ // Стиль і текст. Вип. 10. Київ, 2009. С.111.

⁴ Калякіна О. Комунікативно-стилістична модифікація фразем у заголовках української преси кінця ХХ–початку ХХІ століття. Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Дніпропетровськ, 2008. С.7.

⁵ Широке трактування обсягу фразеології міститься у працях низки науковців, які займалися проблемою фразеологічних трансформацій (Д.П.Вовчок, Є.Г.Колесникової, В.П.Ковальова). Так, Д.П.Вовчок писала: “Широке розуміння фразеології виправдане функціонально: приклади свідчать про те, що загальний характер експресії, який створює трансформація “чистого фразеологізму” і, наприклад, пісенного рядка, однаковий, або, в будь-якому випадку, однотипний” (Вовчок Д. П. Трансформація фразеологізмів як спосіб створення експресивності (на матеріалі газетних текстів) // Проблеми функціонування і специфіки речевих різновидностей. Перм, 1985. С.114). Цього принципу дотримується й Є. Г. Колесникова. Вона наводить приклади видозмінених ідіом, прислів'їв, приказок, афоризмів, крилатих рядків з художніх творів, деяких канцелярських штамів, називаючи їх узагальненим терміном “фразеологізм” (Колесникова Э.Г. Приемы обновления фразеологизмов в произведениях И.Ильфа и Е.Петрова // Вопросы истории и стилистики русского языка. Иркутск, 1966. С.14–31). Подібним є міркування щодо цієї проблеми В.П.Ковальова, який стверджує, що при розгляді фразеологізмів з погляду їх використання в зображальних цілях треба керуватися такою їх ознакою, як відтворюваність. З огляду на це, він відносить до фразеології “доволі широке коло явищ, “будь-яку відтворювану надслівну одиницю”, зокрема й крилаті слова, прислів'я та приказки, і складні власні назви й терміни, і більш чи менш повторювані в мовленні, зокрема художньому, описові звороти та інші вирази” (Ковалев В.П. Языковые выразительные средства русской художественной прозы. Киев, 1981. С.89).

нового стилістичного звучання і в такому видозміненому вигляді використано у назвах публіцистичних статей у хорватських періодичних виданнях. Мета статті – виокремити способи надання вказаним неекспресивам конотативного значення, визначити функції заголовків, в яких використано такі ФО, та інтенції адресантів, які вдалися до трансформації, а також семантичні особливості ФО-заголовків.

У хорватському мовознавстві проблема використання фразеологізмів у публіцистичних заголовках лише починає розв'язуватися. Дослідники Й.Парізовська⁶, Б.Ковачевич⁷, М.Михалевич⁸ та ін. розглянули окремі випадки трансформації фразеологізмів у газетних заголовках, беручи до уваги лише фразеологізми ідіоматичного характеру. Таким чином, фразеологізмами-неекспресивами, які okazіонально набувають яскравих конотативних сем, хорватські фразеологи не займалися.

Зауважимо, що для суто інформаційних публіцистичних повідомлень заголовки-фразеологізми не характерні, здебільшого їх використовують у статтях критичного характеру.

Існують різні способи надання узуально стилістично немаркованим ФО конотативного значення, що досягається застосуванням до них низки okazіональних трансформацій.

Найчастотнішими, як виявилось, є випадки субституції нормативних компонентів фразеологізмів контекстуально зумовленими словами.

Подекуди відбуваються антонімічні субституції однокоренових компонентів. Наприклад, у статті “Partnerstvo za mir” (Vjesnik, 16.05.2000) (нормативна ФО: partnerstvo za mir, суспільно-політичний термін, який є назвою програми, запропонованої НАТО з метою співпраці в галузі безпеки між окремими державами-партнерами НАТО та іншими країнами) розкриваються негативні наслідки участі Хорватії у програмі “Partnerstvo заради миру”. Тут протиставлено значення взаємозамінних корелятивів “мир – ворожнеча”. Okazіональна ФО в ролі заголовка реалізує буквальні значення своїх складових, лише натякаючи читачеві на інформацію, викладену у статті.

У наступному заголовку використано трансформовану ФО *kasa uzajamne pomoći* (термін, що означає спільно заощаджені і витрачені гроші): “Kasa uzajamne nemoći” (Feral Tribune, 18.10.2002). У даному випадку okazіонально протиставлено поняття “допомога” і “нездатність/небажання надати допомогу”. У статті йдеться про загребський студентський центр, який партія ХДС використала як базу для забезпечення своєї політичної підтримки. При цьому ані студентство, ані партія жодного зиску від новоствореного центру не отримали. Тут спостерігаємо явище, коли із заголовка статті визначити її зміст неможливо, проте ретроспективно реципієнт може оцінити журналістську майстерність щодо вибору мовних елементів при називанні та водночас оцінці проблематики, викладеної у статті. Контекстуальне значення ФО накладається на узуальне, реалізуючи його частину, збагачену okazіональним змістом, який і надає цілій ФО протилежного значення.

Стаття під назвою “Zagrebačko neučilište” (Feral Tribune, 7.02.2003) (нормативна ФО: Zagrebačko sveučilište) містить видозмінену номенклатурну назву. Так, компонент

⁶ Parizoska J. Pragmatički aspekti modifikacija frazema u novinskim naslovima // Slavenska frazeologija i pragmatika / Славянская фразеология и прагматика. Zagreb, 2007. S.173–177.

⁷ Kovačević B. Frazeološke modifikacije u novinskim naslovima // Учені записки Таврійського національного університету ім. В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Сімферополь, 2012. Т.25 (64). №2 (1). С.141–145.

⁸ Kovačević B., Mihaljević M. Frazemi u publicističkome funkcionalnom stilu (modifikacija, kontaminacija i transformacija frazeološke strukture) // Semantika prirodnog jezika i metajezik semantike. Zagreb-Split, 2005. S.393–403.

sveučilište (навчальний заклад, у якому всього навчають) замінено оказіональним новотвором *neučilište* (місце, де нічому не навчають). Матеріал критикує чиновників при владі, які саботують співпрацю Загребського університету з іншими європейськими університетами.

Економічний термін *štedna knjižica* автор дотепно перетворив на оказіональне словосполучення “*Bespoštedne knjižice*” (Feral Tribune, 17.01.2003), замінивши нормативний компонент *štedna* (ощадна) оказіональним *bespoštedna* (нешадна) у статті про те, чи поверне держава вкладникам, обдуреним Люблянським банком, їхні заощадження. Тут можна говорити про оказіональну антонімію, адже попри те, що кореляти етимологічно походять від одного слова, на сучасному етапі їх не можна вважати загальнономовними антонімами. У двох останніх випадках спостерігається інше, ніж попереднє, семантичне явище: нормативний зміст у них використаний повністю, до нього додано оказіональний, створений контекстуально зумовленим словом.

Як бачимо, за допомогою трансформованих ФО-неекспресивів автори досягають яскравого прагматичного ефекту, уже в самих назвах статей розкриваючи доволі критичне ставлення до висвітлених проблем. Такі заголовки привертають увагу читачької публіки, що є чи не найголовнішою їх функцією. Інформативна функція тут факультативна.

Найчастотнішими є паронімічні трансформації, які найбільше увиразнюють заголовок.

Паронімічні заміни однокорених слів із різним значенням, але одного логіко-граматичного ряду трапляються не дуже часто. Виявлено кілька таких прикладів. Так, у статті під назвою “*Kult dvojičnosti*” (Feral Tribune, 12.02.2004) йдеться про те, що інтриги, які плетуться навколо кандидатури представника Хорватії в ЄС, пояснюються добре продуманою політикою прем'єр-міністра. Значення нормативної ФО *kult ličnosti* є результатом суми лексичних значень її складових – воно відображає реалії тоталітарного режиму, коли звеличувалася окрема людина (зазвичай, державний діяч, керівник країни), якій приписували надзвичайні здібності у всіх сферах життя. Сам по собі цей фразеологізм у свідомості людей (читачів) асоціюється з негативним явищем, оскільки є відгомном колишніх тоталітарних часів. За допомогою паронімічної субституції автор видозмінив його значення, запропонувавши читачеві іншу негативну характеристику: в назві є натяк на лицемірство, хитрість. Стаття розкриває зміст ФО і виявляє особу, якій цю характеристику приписано: лицемірство у цій ситуації проявив прем'єр-міністр Хорватії І.Санадер. В іншому випадку нормативну ФО *ljubav iz računa* змінено на оказіональну ФО “*Ljubav iz proračuna*” (Feral Tribune, 30.06.2005), де замість компонента *račun* (розрахунок) вжито слово *proračun* (бюджет). Стаття розкриває зміст заголовка: автор викриває та водночас критикує наміри прем'єр-міністра Хорватії довірити реформування вітчизняної економіки підконтрольному йому банку. У наступному прикладі заголовок “*Sloboda pritiska*” (Feral Tribune, 25.04.2003) є трансформованим варіантом нормативної ФО *sloboda tiska*. Маємо кореляцію “свобода слова, висловлювань – свобода тиску”. Автор у такій оригінальній формі висловив своє ставлення до намагань хорватського уряду впливати та контролювати вітчизняні ЗМІ. Ще один приклад: узвичаєну номенклатурну назву *Banski dvori* (назва історичної будівлі у Загребі, яку зараз займає уряд Хорватії) автор трансформував у заголовку “*Banski dodvori*” (Feral Tribune, 6.01.2005), замінивши узуальний компонент *dvori* (двори) оказіональним авторським словом *dodvori* (підлабузники) – так він привернув увагу до інформації про те, що прем'єр-міністр І.Санадер призначення міністрів здійснює на підставі власних симпатій. У заголовку реалізовано обидва значення ФО – головне узуальне

(метонімічне перенесення назви установи на службовців, які в ній працюють) та додаткове okazionalne (характеристика цих службовців).

Як видно з прикладів, лише в останньому випадку реципієнт отримує загальне уявлення про тему статті. Натомість, усі заголовки мають оцінний характер, влучно і дотепно називаючи текст і таким чином спонукаючи читача до його прочитання.

Трапляються у заголовках і випадки заміни тематично споріднених слів. У наведеному прикладі-фрагменті молитви маємо кореляцію слів *otac* (батько) і *očuh* (вітчим): “U ime očuha” (Feral Tribune, 29.01.2004) (нормативна ФО: u ime oca). Автор статті вдало, на нашу думку, використав уривок молитви, натякаючи цим на тему матеріалу, та видозмінив його, протиставивши, очевидно, поняття “свій, рідний – чужий, нерідний”. У статті критикується втручання у передвиборчу кампанію релігійних установ.

Значно частіше на шпальтах хорватської періодики трапляються випадки паронімічної атракції як гри слів, що полягає у навмисному зближенні в контексті співзвучних слів із певною настановою. Ця фігура мови, зокрема, використовується для створення комічного ефекту⁹. Паронімічною атракцією вважаємо зближення різнокореневих корелятив. Наприклад, стаття під назвою “Ministarstvo pravoluda” містить негативну оцінку роботи суддівського корпусу Хорватії (Feral Tribune, 5.09.2003). Заголовок є трансформованим варіантом номенклатурної назви *Ministarstvo pravosuđa* (Міністерство юстиції). Субституції зазнало слово *pravosuđe*, утворене шляхом складання двох основ: *prav* (справедливий) і *sud* (судження). Його субститут теж складається з двох основ: *prav** (справжній) і *lud* (божевільний). Таким чином, утворилося okazionalne слово *pravolude* (справжнє божевільня). Трансформована ФО наче поєднує в собі два значення: 1) okazionalne, що як певна характеристика накладається на узуальну назву урядової установи; 2) як певний хаос, безлад, божевільня. У наступному заголовку трансформований політичний термін *predizborna kampanja*: “Predizborna kopanja” (Feral Tribune, 21.03.2003). Іменник жіночого роду однини *kampanja* (кампанія) вдало замінено іменником середнього роду множини *kopanja* (риття, копання). У статті розповідається, як один із претендентів на місце у парламенті оголосив про будівництво тунелю в Сплітсько-далматинській жупанії. У статті під назвою “Porez na dodatnu lijenost” (Novi list, 15.02.2013) (нормативна ФО: porez na dodatnu vrijednost – податок на додану вартість) журналіст замінив традиційний для економічного терміна компонент *vrijednost* (вартість) контекстуальним елементом *lijenost* (лінь). Стаття висміює одного з хорватських очільників, який звинуватив населення Хорватії у лінивстві. Ще один цікавий приклад: у заголовку “Zakonodavna slast” (Feral Tribune, 6.10.2003) (нормативна ФО: zakonodavna vlast) влучно трансформовано суспільно-політичний термін *zakonodavna vlast* (законодавча влада) okazionalnim словосполученням *zakonodavna slast* (законодавча насолода) – таким чином журналіст інформує хорватське суспільство про надмірний добробут його народних обранців. Далі маємо випадок застосування прийому паронімічної атракції до медичного терміна *šećerna bolest* (цукровий діабет, буквальний переклад: цукрова хвороба): “Šeherna bolest” (Feral Tribune, 5.05.2005). Журналіст розповідає про проблеми мешканців містечка Шехер, виживання яких залежить від ситуації у всій країні.

Видозмін зазнали також ФО у заголовках: 1) “Privremeni izmjestaј” (тимчасове переміщення) (Feral Tribune, 3.03.2005) (нормативна ФО – економічний термін: privremeni

⁹ Українська мова: Енциклопедія / Редкол. Русанівський В.М., Тараненко О.О., Зяблюк М.П. та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ, 2004. С.425.

* Слово *prav* у хорватській мові має кілька значень. Уважаємо, що у творенні слів *pravosuđe* і *pravolude*, частиною яких є слово *prav*, беруть участь різні його значення.

izvještaj (проміжний звіт) – матеріал про те, як хорватська влада зволікає з поверненням сербським біженцям їхньої нерухомості; 2) “Ministar lanjskih poslova” (Міністр минулорічних справ) (Feral Tribune, 3.03.2005) (нормативна ФО – номенклатура: Ministar vanjskih poslova (Міністр зовнішніх справ) – стаття розкриває причини відставки міністра зовнішніх справ М.Жужула; 3) “Prva linija fonda” (перша лінія фонду) (Feral Tribune, 5.10.2006) (нормативна ФО – військовий термін: prva linija fronta (перша лінія фронту) – у статті йдеться про притоки капіталу до інвестиційних фондів і тих, хто найбільше наживається на їхніх прибутках; 4) “Bijeli odvratnici” (білі огидники) (Feral Tribune, 11.07.2003) (нормативна ФО: bijeli odvratnici (білі комірці) – термін, яким називають офісних службовців) – стаття критикує голову Торгово-економічної палати Хорватії, який найважливішим критерієм у відборі працівників вважає лише їх охайний вигляд, а не професіоналізм; 5) “Fiškalna politika” (Feral Tribune, 21.11.2003) (нормативна ФО – економічний термін: fiškalna politika) – у статті йдеться про олігарха, який, попри свою очевидну неправоту, намагається переконати громаду у протилежному.

Трапляються нечисленні випадки паронімічної субституції одного слова словосполученням “Daytonski spor razum” (Feral Tribune, 12.12.2003) (нормативна ФО: *Daytonski sporazum* (Дейтонська угода). Слово *sporazum* (угода) автор наче розділив на частини, від чого утворилося словосполучення *spor razum*, тобто “повільний розум”. Стаття присвячена негативним наслідкам Дейтонської угоди для Боснії й Герцеговини. Ще один іронічний заголовок, до якого застосовано трансформацію цього типу: “Brodo kradnja” (Feral Tribune, 28.09.2006). Автор матеріалу розділив на два слово *brodogradnja* (кораблебудування), змінивши другу його частину співзвучним okazionalnim словом *kradnja* (крадіжка) – так він привернув увагу до афер у кораблебудівній сфері Хорватії.

Таким чином, прийом паронімічної атракції є дуже поширеним явищем, що виправдано функціонально, адже він сприяє створенню чи не найяскравіших випадків іронії, комізму, а подекуди навіть сарказму – цього, власне, й прагнуть автори статей, вдаючись до таких трансформацій. Розмаїтими є і способи паронімічних видозмін: журналісти застосовують не лише субституції однокореневих слів (у відсотковому відношенні приблизно 10%), а й слів, семантично між собою не пов'язаних (90% від усіх паронімічних замінів), також замінюють одне слово іншим або створюють з одного – узуального – два okazionalnih слова, що, на нашу думку, ще більше увиразнює контекст. У більшості наведених прикладів відбувається реалізація узуального значення ФО (через метонімічне перенесення), до якого додані okazionalni конотативно-денотативні семи як характеристика групи осіб, явищ, проблем тощо.

Виявлені також випадки субституції компонентів ФО словами, не пов'язаними з ними жодними системно-лінгвальними зв'язками. Так, у наведеному прикладі замінено ім'я одного із авторів Євангелія ситуативним прізвиськом: “Evandelije po Srakiću: Isus Krist sabornik” (Novi list, 27.12.2012). Автор статті іронізує з промови єпископа М.Сракича, який закликав Ісуса Христа ще раз народитись і навчити хорватських парламентарів, як треба виховувати високоморальну молодь.

У статті під назвою “Bojeva nacija” (Feral Tribune, 24.01.2003) (нормативна ФО – військовий термін: bojeva glava) трансформовано військовий термін *bojeva glava* (боєголовка) в okazionalne словосполучення *bojeva nacija* (бойова нація). Стаття розкриває статистичні дані: у Хорватії на 236 тисяч громадян зареєстровано 394 одиниці зброї.

Кліше-традиційне привітання *Sretna Nova godina!* (Щасливого Нового року) зазнало змін у заголовку “Sretna nova iluzija” (Щасливої нової ілюзії) (Slobodna Dalmacija,

³ Слово *fiškal* у хорватському словнику зафіксоване з поміткою *iron*. Можемо до нього підібрати український відповідник “мудрагель” з частковим збігом сигніфікативного та конотативного значень.

3.01.2005). Автор статті розмірковує, чи принесе новий рік поліпшення життя у демократичній Хорватії.

Аналогічних замієн зазнали ФО у наведених нижче прикладах: 1) “Šećerna objijest” (цукрова нестриманість) (Feral Tribune, 3.04.2007) (нормативна ФО: šećerna bolest (цукрова хвороба) – у статті йдеться про селян, які перебувають на межі повстання через низькі ціни на закупівлю цукрового буряка; 2) “Ministar vraških poslova” (Міністр диявольських справ) (Feral Tribune, 11.11.2004) (нормативна ФО: Ministar vanjskih poslova (Міністр зовнішніх справ) – автор звинувачує міністра закордонних справ у покриванні злочинів своїх колишніх ділових партнерів; 3) “Rajski dvori” (райські двори) (Feral Tribune, 17.06.2008) (нормативна ФО: Banski dvori (Банські двори) – журналіст указує на те, що лише ті, хто сидить в урядових кріслах на Банських дворах, має гідний рівень життя.

Два останні приклади можна віднести й до випадків паронімічної атракції, однак, на нашу думку, кореляти в них усе ж фонетично більше різняться, ніж ті, що подані у паронімічному типі, тому вони розглянуті серед корелятив, не пов'язаних системними зв'язками.

Зафіксовані також випадки застосування в заголовках статей методу конвергенції – поєднання в одному фразеологізмі кількох прийомів трансформації. У заголовку “U ime oca i sina i crkvenog novčanika, (k)amen” (Zarez, 18.09.2008) (нормативна ФО: U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen) задіяний подвійний прийом субституції: а) словосполучення *Duha Svetoga* замінено словосполученням *crkvenog novčanika* (церковного гаманця), не пов'язаним з узуальним системними зв'язками, і б) паронімічною – компонент *amen* замінено елементом *(k)amen*. Матеріал закликає не вводити у школах примусового релігійного виховання, оскільки це порушує права людини.

Зрідка трапляються випадки контамінації двох фразеологізмів. Наприклад, у заголовку “Međunarodno pravo jačega” (Feral Tribune, 17.01.2003) поєднано дві ФО на основі спільного у їх складі компонента *pravo: međunarodno pravo* (міжнародне право) і *pravo jačega* (право сильнішого). Стаття висвітлює думки фахівців з міжнародного права про інтервенцію НАТО в Іраку, яку виправдовують, нібито, бажанням захистити принципи демократії, міжнародного миру і безпеки.

Як видно з наведених прикладів, у назвах статей хорватські журналісти активно використовують терміни з різних сфер життєдіяльності, номенклатурні найменування, кліше, назви чи фрагменти творів (у нашому випадку – релігійного спрямування*), застосовуючи до них найчастіше прийоми субституції узуальних компонентів паронімами, антонімами та словами, не пов'язаними з ними системними зв'язками. Найчастотнішим способом видозміни є паронімічна субституція (49% від загальної кількості видозмінених одиниць), дещо менше трапляється субституцій семантично та системно не пов'язаними словами (26%), лише 19% становлять антонімічні заміни, до решти 6% належать інші нечастотні випадки трансформації ФО, релевантних для цього дослідження.

Традиційна функція заголовка – стисле інформування читача про зміст чи тематику матеріалу, який він називає – у наведених прикладах є факультативною, особливої ваги в таких заголовках набуває прагматична чи функція впливу. Автори статей у різних випадках то алюзивно інформують про тематику статті, то не дають жодних відомостей про зміст статті, і читач лише ретроспективно розуміє сенс заголовка.

Як висновок на підставі наведених прикладів: стилістично нейтральні ФО, до яких застосовано різні типи авторських трансформацій, утрачають свою нейтральність і набувають яскравого експресивного й емоційно-оцінного забарвлення, створюючи потужний стилістично-прагматичний ефект, що, на нашу думку, і є головною інтенцією адресантів, які прагнуть впливати на думки адресатів та маніпулювати їхніми діями.

* Детальному дослідженню особливостей уживання назв відомих творів та цитат присвячені деякі попередні праці автора статті.

Щодо денотативного компоненту значення трансформованих ФО – воно є складною компіляцією узуальних та оказіональних сем. Найчастіше контекстуально зумовлене значення додається до нормативного і водночас служить характеристикою, оцінкою явища, події, особи, групи осіб тощо.

Подальше вивчення функціонального аспекту фразеологізмів-неекспресивів дасть змогу глибше дослідити особливості їх використання та закономірності їхньої поведінки у різних контекстах.

THE NON-EXPRESSIVE PHRASEOLOGICAL UNITS ON THE PAGES OF CROATIAN PERIODICALS

Nataliya KHOROZ

*The Ivan Franko National University in Lviv,
Universytetska st., 1, 79000, Lviv,
Department of Slavic Philology
e-mail: nataliekhoroza@gmail.com*

The article concerns the research of using peculiarities of traditional stylistically neutral phraseologisms of terminological nature, phraseological clichés, nomenclature names, quotations in the headlines of contemporary Croatian periodicals. The methods of author's occasional providing these phraseologisms with connotative colouration are examined. The functions and intentions of publicistic titles with such phraseological units are revealed.

Key words: phraseologism, transformation, stylistic and pragmatic effect.

ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ-НЕЭКСПРЕССИВЫ НА СТРАНИЦАХ ХОРВАТСКИХ ПЕРИОДИЧЕСКИХ ИЗДАНИЙ

Наталія ХОРОЗ

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, Львов, 79000
Кафедра славянской филологии
e-mail: nataliekhoroza@gmail.com*

В статье раскрываются особенности использования традиционно стилистически нейтральных фразеологизмов терминологического характера, фразеологизмов-клише, номенклатурных названий, цитат в заголовках статей современных хорватских периодических изданий. Рассматриваются способы авторского окказионального придания этим фразеологизмам конотативной окраски, а также функции и интенции публицистических заголовков, в которых использованы такие типы фразеологизмов.

Ключевые слова: фразеологизм, трансформация, стилистически-прагматический эффект.

Стаття надійшла до редколегії 10.06.15
Прийнята до друку 16.06.15